

CREACIÓ I EMPRESA

Anna Calvera

PROFESSORA I INVESTIGADORA DEL DISSENY

Història “Un dels temes clau és saber per què, si teníem les condicions, el disseny no va aparèixer a Catalunya fins als anys 60” **Espai públic** “Ara Barcelona està plena de coses que decoren molt però que no serveixen per a res”

“Només es valora el disseny quan es vol tenir un paper en el mercat global”

CATALINA SERRA
BARCELONA

La Barcelona del disseny no és un fenomen localitzat en l'etapa preolímpica i olímpica. Va ser llavors quan va viure la seva gran eclosió mediàtica, però el que ara s'anomena el Sistema Disseny Barcelona té història, molta, i cada vegada són més els investigadors que fan recerca per esbrinar com i per què hem arribat fins aquí. Dimarts passat, precisament, es va presentar al Disseny Hub Barcelona el llibre *La formació del Sistema Disseny Barcelona (1914-2014), un camí de modernitat*, que recull tot un seguit d'estudis d'investigadors lligats al Grup de Recerca en Història de l'Art i del Disseny Contemporani (Gracmon) de la **Universitat de Barcelona**. Anna Calvera ha sigut la coordinadora del llibre i també autora d'alguns dels articles. Grafista i doctora en filosofia, és una de les gran expertes en teoria i història del disseny, unes matèries que ha ensenyat en quasi bé totes les escoles professionals de la ciutat. Defensa amb passió el disseny i el seus valors transversals, alhora econòmics i culturals.

Quin és l'àmbit d'aquesta recerca?
El concepte Sistema Disseny Barcelona ve de l'any 2005, quan amb la Generalitat vam fer una recerca per analitzar l'estat d'opinió del disseny a Barcelona. Va ser llavors

quan es va modelitzar aquest sistema i també quan vam identificar els forats que hi havia, què és el que no se sabia i com es podia explicar aquella història. Aquest treball, un projecte col·lectiu i multidisciplinari, és el resultat d'allò, són les arrels històriques del sistema de disseny actual.

Des del 2005 han canviat moltes coses. La crisi ho ha variat bastant.
No bastant, radicalment. Tot i així, seguim estant en una ciutat molt rica, perquè tenim tots els agents. La gent que produeix disseny, que el ven i que el comercialitza, els professionals, les associacions, les editorials, les entitats... No és estrany que a Barcelona hi hagi un clúster del disseny, perquè hi és tot.

Quin ha sigut el gran canvi?
En primer lloc, que la indústria ja no és el que era. Per exemple, no pots parlar de disseny industrial com abans. Ja quasi no es necessita una indústria que fa un producte serià adreçat a una massa de consumidors i que es ven mitjançant una publicitat que surt a la televisió per a tothom igual. Aquest concepte s'ha hagut de redibuixar. La principal institució internacional, l'Icsid, té ara una definició que diu: “Sigui industrial o industrial, el disseny treballa per a la producció de coses”. Em sembla bona idea, perquè *industrial* seria la definició dels oficis abans de la Revolució Industrial.

Recerca
“El llibre del Gracmon busca l'arrel històrica del sistema de disseny actual”

Passat
“Ara hi ha una tendència a revisar les maneres de fer de l'artesania”

Tornem enrere?

No, però sí que hi ha una tendència a revisar l'artesania, o les maneres de fer de l'artesania. El sabater de vell treballa d'una manera molt similar a l'assessor informàtic que arregla interfícies digitals.

Al llibre fa referència a la teoria de que precisament l'alt valor que es va donar a l'artesania a Catalunya va retardar l'arribada del disseny.
És un tema que surt a les recerques. A principis dels anys 90, Enric Brucall, que era advocat i economista i que va ser l'artífex i director d'Elisava, va fer uns articles en què es feia aquestes preguntes. Deia que Catalunya havia fet una revolució protoindustrial molt d'hora, al segle XVI-II; després va fer la Revolució Industrial al segle XIX, i ràpidament va introduir una mecanització altíssima i va diversificar la producció ja en el canvi de segle, amb el Modernisme. ¿Com és que no va passar com a Alemanya, on el disseny comença el 1910, i hem d'esperar al 1960 a importar-lo d'Itàlia? Ho trobava estrany. És un tema clau per als historiadors del disseny locals. I aquí seguim, discutint sobre això.

I no hi ha conclusions?

De moment el que tenim són hipòtesis. La meua personal és que això va passar a Barcelona per la forta influència francesa durant el Modernisme. Hi havia també influència anglesa i es coneixia el que passava

a Alemanya, però la idea de qualitat depenia del model francès de les Beaux-Arts i les arts aplicades, és a dir, de l'art. D'alguna manera aquest llibre comença llavors, a partir de la superació del debat sobre els vells oficis i quan s'entra en la qüestió real per veure què passa a la indústria i al consum massiu. Els artesans se-

El triomf del model col·laboratiu

C.S.
BARCELONA

El Disseny Hub Barcelona, l'edifici de la plaça de les Glòries conegut popularment com la *grapadora*, és un contenidor que ha aconseguit en molt poc temps aglutinar quasi bé tots els que participen en el sector del disseny de Barcelona. La seva gestió és mixta entre l'Institut de Cultura de Barcelona i les entitats FAD i BCD, que al llarg de l'últim any s'han traslladat a les seves instal·lacions. Funciona encara a mig gas a l'espera que a finals del 2014 s'inauguri el Museu del Disseny, que reuneix totes les col·leccions muni-

cipals de disseny i arts decoratives. Està previst que al desembre s'ocupin totes les plantes superiors de l'espectacular i enorme edifici dissenyat per l'estudi Bohigas (MBM Arquitectes) amb la presentació de quatre grans exposicions permanents dedicades al disseny gràfic, el disseny industrial, l'evolució de la indumentària i les arts aplicades.

Malgrat que encara falta que s'acabi de reurbanitzar la plaça –les obres no s'acabaran del tot fins al 2017, però la primavera de l'any que ve ja hi haurà una urbanització provisional– i que ara mateix gran part de l'edifici està buit, els seus enormes espais ja han començat a omplir-se d'activitats i exposicions.

FADfest
El festival se celebra del 25 al 10 de juliol al Disseny Hub Barcelona

La setmana que ve, precisament, és un bon moment per copsar el seu potencial amb la celebració de la IV edició del FADfest (Fadfest.cat), que entre el 25 de juny i el 10 de juliol concentra unes 50 activitats relacionades amb el món del disseny en totes les seves disciplines.

Un dels punts fort d'aquest festival és el congrés internacional que, per tercer any, analitza la creació col·laborativa, el model *creative commons* aplicat a tots els àmbits del disseny. L'Open Design reunirà aquest any, entre el 30 de juny i l'1 de juliol, figures –la majoria internacionals– que tenen com a eix del seu treball compartir les seves troballes, eines i maneres de fer. En

aquesta ocasió, a més, el congrés aplica un sistema de pagament de preu obert. És a dir, els interessats a assistir-hi són els que posaran el preu de l'entrada. Abans, però, se'ls farà arribar el programa, el pressupost d'organització i els objectius d'ingressos per fer-ho sostenible. Cadascú podrà decidir quin consi-

guien vinculats a l'art *déco* francès i a la decoració, i això va marcar l'evolució. En canvi, els dibuixants industrials i els cartellistes van començar abans a fixar-se en l'avantguarda per afrontar la serialitat. I els publicitaris tenen clar de seguida que el referent són els Estats Units.

De fet, als vuitanta, durant el boom del disseny, va tenir molt protagonisme un tipus de dissenyador molt artesà. Costava trobar productes industrials. Era per això?
Depèn del que es parli. La idea del disseny canvia molt segons el sector. La generació de gent com Carles Riart o Santiago Roqueta, per exemple, bàsicament, a més de ser dissenyadors, eren progressistes. I això vol dir que per ells la indústria era la base de tots els mals de la societat. Després de l'any 1966, com explicava Alexandre Cirici, el progrés ja no és la indústria. Sorgeix tota una cultura que busca revaloritzar el centre històric, eliminar el fetixisme de la mercaderia, conservar... I també hi havia una crítica al disseny industrial ortodox per haver-se *venut*

al capital. La idea del disseny d'utilitat pública i vinculat als serveis es va crear en aquella època.

Les dinàmiques eren artesanals?
També depèn. Si mirem la generació anterior, la de Miquel Milà, André Ricart o Rafel Marquina, cal tenir en compte que el sector de la construcció encara no s'havia industrialitzat. L'habitatge no estava als nivells d'estandarització a què el va portar Núñez i Navarro els anys posteriors. O quan es van fer tots els polígons obrers. Allà va canviar tot. Abans el que passava és que hi havia una xarxa d'artesans industrials, molts dels quals formats abans de la guerra, que treballaven a petita escala. Aquesta línia explica moltes coses del disseny català. Això no vol dir que els grans dissenyadors de motos fossin artesans. La Derbi, la Sanglas, la Bultaco i la Montesa eren gran indústria. I el mateix pel que fa als electrodomèstics, amb tota l'experiència de Gabriel Luelles amb el *minipimer*, el *citromatic*... Depèn del disseny de què parles tens molts artesans o no en tens tants.

Anna Calvera ha coordinat un llibre que aglutina estudis i assajos de diversos experts sobre història del disseny. **ARA**

¿Hi ha una descompensació entre el valor cultural i de marca que es dóna al disseny i el seu impacte real a l'economia?

Deunido l'impacte que té. Si comptes tots els professionals que treballen a les empreses com a equip tècnic, i que no surten referenciats com a dissenyadors, i si es mira el conjunt de sectors –gràfic, tèxtil, serveis, industrial...– l'impacte és gran. També és veritat, i això ha sortit al llibre, que s'ha confirmat una gran hipòtesi historiogràfica: només es parla de disseny i se li dóna un valor en el moment que es vol guanyar un paper en el mercat internacional, global. Quan només has de vendre als nacionals el que fas és anar a fora a copiar el que està de moda per refer-ho aquí. I per fer això no calen dissenyadors.

Quin paper pensa que haurà de jugar el Disseny Hub Barcelona? ¿L'han perjudicat els canvis de model que ha tingut el museu al llarg dels anys?

No ha canviat tant, per sort. Per això ha aguantat i per això ha arribat on ha arribat. Fent una feina callada i sense soroll, un petit nucli ha anat fent i avançant en el model malgrat els suposats canvis. Un museu del disseny és necessari, per als estudiosos i per al sector professional, però també perquè la ciutat té un patrimoni important al qual se li ha de donar valor. El Disseny Hub Barcelona és un edifici on es lliguen moltes coses. Gran part del sistema del disseny és allà a dintre, i cal donar-li un temps. Ara, és nou i segur que serà apassionant. Té moltes possibilitats.

les associacions del FAD, des del disseny industrial fins al grafisme passant per la moda emergent i l'arquitectura. Al llarg d'aquestes dues setmanes s'aniran coneixent els guanyadors de les diferents convocatòries, que d'aquesta manera –unificades sota un mateix paraigua– permeten una comprensió més àmplia del conjunt de la creació sobre disseny.

Aquesta unió de sectors es veurà també en una altra exposició, *Smart flexibility*, que mostrarà fins al 30 de novembre tot tipus de materials i estructures que són capaços d'adaptar la seva forma a l'entorn. Conferències, mostres, tallers, cursos i sortides completen el programa.

El FADfestival ha anat precedit de la Barcelona Design Week, organitzada pel BCD, que té un enfocament lligat al món empresarial. ■

¿Barcelona ha perdut pes a escala internacional?

És cert que les empreses que venen disseny han perdut visibilitat, i la crisi ha sigut d'una cruïlla bestial en aquest sector. Especialment en tot el que està vinculat a la construcció i al sector de l'habitatge. Ara bé, queden puntals amb una projecció internacional com no hi havia hagut mai, però no es veuen. Per exemple, Nani Marquina és un referent mundial i tothom que vol fer catifes ha de tenir una posició en relació a la seva feina.

¿Encara és identificable el disseny de Barcelona?

La marca Barcelona encara existeix, però ha perdut visibilitat perquè s'ha normalitzat, no li donem importància. El que tenim a Barcelona que no té ningú és el disseny de carrer, i en això, a l'espai públic, continuem sent els millors del món. Una altra cosa és que s'hagi perdut de vista la importància d'una determinada manera d'afrontar aquest espai públic que mantingui la idea de servei, la capacitat de ser un lloc de la memòria i, sobretot, que hi hagi espai buit. Espai! Ara si vas per Barcelona tot està trinxat, com si el dibuix en planta dominés la visió de l'espai. Estan posant els pobres carrers de l'Eixample com si fossin el saló de casa: una butaca aquí, una altra allà; un traster aquí, una torreta allà. Està ple de coses que decoren molt però que no serveixen per a res.

Era tan diferent abans?

Hi havia visió de conjunt. Ara trobo que el que es fa és decorar trossets on no cal. Es pensa com qui posa cortines. Les coses no s'aborden així. I hi ha reptes importants. D'una banda veus l'aparició de les bicicletes, qüestió clau, que cal tractar molt seriosament. De l'altra, haurem de calcular el tema de la mobilitat en el futur, que canviarà. És molt probable que la gent hagi de treballar a casa. Això també vol dir que el 90% de les cases modernes no serviran. Si hi ha quatre membres d'una família treballant en el seu ordinador en un pis de 60 metres quadrats... al cap de dos anys se suïcidaran tots. ■

La història al servei de tothom

La recerca que està duent a terme el Grup de Recerca en Història de l'Art i del Disseny Contemporani està a l'abast de totes les persones interessades, no només a través de les publicacions i la pàgina web (www.ub.edu/gracmon), sinó també a través de dues completes cronologies que permeten conèixer tot el que ha passat de rellevant en el disseny barceloní i català des del segle XIX fins ara. Les cronologies en línia són a l'apartat "crons" de la pàgina web i permeten que s'hi facin cerques per autors o categories.

dera que és el preu just que hauria de pagar tenint en compte l'oferta que es dóna.

Tot el disseny reunit

Aquesta manera d'entendre el disseny, la cultura i el consum des d'una perspectiva participativa i de col·laboració s'estén a altres activi-

tats. Les exposicions també són confluents. *El millor disseny de l'any*, que estarà oberta fins al 23 d'octubre, permetrà veure el que ha passat en el disseny al llarg del 2013 a partir d'una selecció de més de 500 projectes. De fet, es tracta de la reunió de totes les obres finalistes dels diferents premis que atorguen

Diumenge el perfil del Disseny Hub dialogava amb les restes de l'anella de Glòries.

MANOLO GARCÍA